

Torbjörn Lodén

Göran Malmqvist 1924–2019

När Göran Malmqvist avled den 17 oktober i år 95 år gammal, innebar det slutet på en enastående gärning som lärare och forskare, översättare och kulturförmedlare. In i det sista fortsatte han att läsa och skriva och så sent som i somras blev han klar med sin översättning av det daoistiska verket *Zhuangzi*. Själv blev jag hans elev redan 1968 och följde därefter hans karriär, först som elev och sedan som kollega och vän. För mig var han "Göran", och det kallar jag honom också i fortsättningen i den här artikeln.

Redan 1946 inledde han sina kinesiska studier. Då hade han redan i ett par år läst latin och juridik i Uppsala, men hans intresse för kinesisk kultur väcktes när han läste författaren Lin Yutangs bok *Konsten att njuta av livet* och började få upp ögonen för daoistisk filosofi. Han ville läsa klassikern *Laozi*, som också har titeln *Dao De Jing* (Klassikern om vägen och dess kraft), men förbryllades över att de översättningar han tittade på skilde sig så mycket åt. Därför uppsökte han den världskände sinologen Bernhard Karlgren för att få veta vilken översättning han borde läsa. Karlgren svarade: "De är alla lika usla! Det finns bara en översättning som duger och den är min egen. Den är inte publicerad men magistern kan få låna mitt manus."¹ Tydligt tilltalade Karlgren gärna sina studenter med "magistern". När Göran en vecka senare återlämnade översättningen, frågade Karlgren varför han ville läsa döda språk som latin och grekiska, när det fanns i högsta grad levande språk som kinesiska. Göran svarade att han gärna skulle vilja lära sig kinesiska, och fick då till svar: "Bra! Kom tillbaka i augusti så ska jag lära magistern kinesiska! Adjö!"²

Möte med Bernhard Karlgren avgörande

Detta möte blev startskottet för Görans kinesiska studier. Karlgren hade

---

¹ Det skulle dröja till 1975 innan Karlgren publicerade sin översättning på engelska, under den anspråkslösa titeln "Notes on the Lao-Tse", *Bulletin of the Museum of Far Eastern Antiquities*, 47, 1975, 1–18. Ytterligare drygt trettio år senare publicerade Göran sin översättning till svenska: *Lao Zi, Dao De Jing*, Lund: Bakhåll, 2008.

² Detta samtal refererar Göran i en icke publicerad text om sina tidiga år, som hans hustru Chen Wenfen varit vänlig att låta mig läsa.

fått ett anslag från Rockefellerstiftelsen för att utbilda ett antal sinologer, och Görän kom att ingå i denna grupp. Efter en inledande treveckorskurs i modern kinesiska övergick Karlgren till att med sina nybörjarstudenter läsa utdrag ur krönikan *Zuozhuan*. Denna krönika från 300-talet f.Kr. är till formen en kommentar till *Vår och höst-krönikan*, ett verk som kortfattat beskriver historiska händelser under åren 722–481 f.Kr., men egentligen är det ett självständigt och förhållandevis omfångsrikt verk av stort historiskt och litterärt värde. Den uppenbarligen karismatiska Karlgren använde denna textläsning för att berätta om och förklara sin forskning i klassisk kinesisk filologi och fonologi. Huvudlinjen i Karlgrens forskning hade ända sedan 1910-talet varit att fonologiskt rekonstruera äldre stadier av det kinesiska språket, först det språk han kallade "ancient Chinese" som talades omkring år 600 e.Kr. och sedan "archaic Chinese" som han daterade till den tidiga Zhoudynastiens, dvs. från omkring år 1000 f.Kr. och några århundraden framåt.

Med hjälp av sina fonologiska rekonstruktioner tyckte sig Karlgren kunna lösa många av de frågor rörande tolkningen av de klassiska skrifter som ursprungligen nedtecknades under århundradena före vår tideräkningens början. Detta var frågor som kinesiska lärda hade brottats med under två tusen år. Karlgrens skarpsinne och oförvägenhet trollband Görän, som under resten av sitt liv såg Karlgren som den främste bland alla tiders sinologer. Det råder heller inget tvivel om att Karlgren tidigt uppfattade Görän som ovanligt begåvad.

När jag för ett tiotal år sedan sade till Görän att jag förundrades över hans förmåga att förstå svåra klassiska texter, såg han förtjust ut och svarade med att berätta en anekdot från en tidig tentamen för Karlgren. Efter att ha bett Görän sitta ner, tog Karlgren fram *Zuozhuan* ur bokhyllan och bläddrade fram ett textställe som han inte hade läst med sina studenter. Han lät först Görän tyst titta på texten en stund och bad honom sedan att försöka översätta och förklara den. När han gjort det, tog Karlgren av sig glasögonen, tittade på honom och sade: "Har kanske magistern läst det här förut?" Det hade magistern inte gjort, och den ytterst sparsmakade Karlgren utbrast imponerad: "Det var inte dåligt."

Ingen torde ha varit mer förtrogen med Karlgrens forskning än Görän, och det var säkert med entusiasm som han hörsammade sin lärares uppmaning att med hjälp av Rockefeller-pengar bege sig till provinsen Sichuan för att studera några dialekter. Karlgren själv var intresserad av men inte hunnit med att kartlägga under sin vistelse i Kina nästan fyrtio år tidigare. 1948 begav Görän sig så till Kina och Sichuan, där han vistades fram till 1950. Hans studier av sichuanesiska dialekter resulterade i fyra

artiklar.³

I Sichuan

Under sin tid i Sichuan bodde han under en period i buddhistklostret Baoguosi vid foten av berget Emei.⁴ Abboten Guoling blev Görans vän och lärare. Abboten läste och förklarade buddhistiska sutror, konfucianska klassiker och klassisk poesi. Han berättade om sin familj och sina vänner och om livet i Kina. Dessa erfarenheter vidgade den unge svenskens kinesiska vyer, stimulerade hans intresse för litteratur, konst och filosofi och gav näring åt hans stora lust och talang att berätta.

Fonologiska och filologiska studier förblev ett av hans stora intressen, men intresset för Kina och kinesisk kultur kom redan under dessa två år i Sichuan att sträcka sig långt bortom dessa forskningsområden.

I provinsen Sichuans huvudstad Chengdu kom Görän i kontakt med familjen Chen, pappan Xingke som var professor och hade studerat i USA och mamma Liu Kezhuang som var rektor för en flickskola, och deras fyra barn. Görän och en annan sinolog, engelsmannen Harry Simon, undervisade de två äldsta döttrarna i engelska. De blev båda mycket förtjusta i sina elever, Görän i den yngre av dem som hette Ningsu. Men han hade redan en fästmö i Sverige och ansåg därför att en kärleksrelation med Ningsu var omöjlig.

Efter kommunisternas maktövertagande 1949 fick Görän och Harry Simon i juni 1950 veta att de inte kunde stanna kvar i den nyupprättade folkrepubliken. Efter ett par veckor lämnade de därför Chengdu för att efter en lång och komplicerad resa anlända till Hongkong. Väl där tog Görän kontakt med sin svenska fästmö, som då befann sig i San Francisco. De fann att deras känslor för varandra inte längre var så starka som de varit och att det därför var bäst att bryta förlovningen. I det läget kände sig Görän fri att få gifta sig med Ningsu, och han telegraferade till hennes far och bad om dotterns hand. Av allt att döma togs Görans förfrågan emot med stor glädje i familjen Chen, och särskilt av Ningsu.

---

³ "Some Observations on the Tone Manifestations of a Chengdu dialect", *Studia Serica* (Chengdu), 9, 1950, 55-70; "A Phonological Description of Some Irregular Tone Phenomena in the Dialect of Omei, Szechwan", *ibid.*, 89-93; "The Syntax of Bound Forms in Sich'uanese", *Bulletin of the Museum of Far Eastern Antiquities*, 33, 1961, 125-199 och "Studies in Western Mandarin Phonology", *ibid.*, 34, 1962, 129-192.

⁴ Han har skrivit om denna tid i Sichuan i den självbiografiska boken *Strövtåg i svunna världar*, Stockholm: Atlantis, 2005, 17-115.

Bröllop 1950

I september 1950 anlände den då blott 18-åriga Ningsu till Hongkong, där de gifte sig. Vigsellärdaren var pastor Gunnar Sjöholm, som jag själv hade glädjen att träffa när jag studerade i Hongkong 1970–1971. Sjöholm hade ett brinnande intresse för kinesisk kultur och särskilt för filosofen Mozi, vars tankar om den ”allomfattande kärleken” *jian'ai* 兼愛 han ansåg nära överensstämde med kristendomens kärleksbudskap.⁵ Sjöholm skulle långt senare disputerat på en avhandling om Mozi med Göran som opponent.⁶

Ningsu och Göran skapade tillsammans en familj, präglad av öppenhet och gästfrihet. Båda två undervisade i kinesiska, och vi som var deras studenter glömmar aldrig de många middagar och fester som de ordnade för oss. Ningsu lagade utsökt mat, både kinesisk och västerländsk, men mest excellerade hon ändå i mat från sin hemprovins Sichuan. Genom kokböckerna *Att äta med pinnar i Sverige* (1972), till vilken Göran skrev ett företal, och *Ningsus kinesiska kokbok* (1980) bidrog hon till att göra kinesisk mat mera känd och populär i Sverige. Ningsus betydelse för Görans sinologiska verksamhet kan knappast överdrivas. Hon läste modern kinesisk litteratur, höll kontakt med vänner över hela världen och var i hög grad den som höll samman familjen, som förutom Ningsu och Göran bestod av de tre sönerna Anders, Per och Gunnar. Ningsu drabbades tyvärr av cancer och gick bort alldeles för tidigt redan år 1996.

Arbete i Sverige, England, Kina och Australien

Efter sin återkomst till Sverige avlade Göran 1951 filosofie licentiatexamen i sinologi. Efter ett år som lektor i kinesiska vid Uppsala universitet, flyttade han till London där han under åren 1953–1955 var lektor vid School of Oriental and African Studies och lärde känna framstående sinologer som A.C. Graham, D. C. Lau och Michael Halliday. Den sistnämnde skulle senare bli världskänd som allmänlingvist och grundare av den s.k. systemisk-funktionella lingvistik. I samtal med mig karakteriserade Göran vid flera tillfällen Graham, som är mest känd för sina arbeten om

---

⁵ När jag i den här artikeln använder kinesiska skrivtecken, anger jag dem i deras traditionella snarare än förenklade form, som numera är gängse i Folkrepubliken Kina och också vanligast i undervisningen i kinesiska i västvärlden. Det gör jag av respekt för Göran, som tyckte bättre om de traditionella tecknen än om de förenklade.

⁶ Gunnar Sjöholm, *Readings in Mo Ti chapters xxvi–xxviii on the Will of Heaven*, Helsingborg: Plus ultra, 1982.

klassisk kinesisk filosofi men också var en lysande översättare av klassisk poesi, som vår tids skarpsinnigaste sinolog.

1956–1958 var Göran Sveriges kulturattaché i Peking. Under dessa år kom han i kontakt med flera av Kinas ledare, däribland både Mao Zedong och Zhou Enlai. Kort tid efter Görans ankomst 1956 tillträdde Klas Bööck som svensk ambassadör. Vid den här tiden var Mao statschef, och inför att Bööck skulle överlämna sina kreditivbrev förberedde han och Göran ett tal, i vilket man hyllade den långa och rika kinesiska kulturtraditionen. Göran har berättat hur Mao efter att ha lyssnat på ambassadörens vackra tal, som Göran läste upp på kinesiska, svarade ungefär så här: ”Ni talar så översvallande om kinesisk kultur, men den är faktiskt inte så märkvärdig. Det är nog egentligen bara tre ting som vi kan vara stolta över: den klassiska romanen *Drömmen om röda gemak*, kinesisk medicin och mahjong.” Till saken hör att mahjong var mer eller mindre förbjudet vid den här tiden.

Göran kunde under åren i Peking på nära håll följa hur kampanjen för att låta hundra blommor blomma 1956 övergick i antihögerkampanjen 1957 med alla dess utrensningar av intellektuella liksom begynnelsen av det katastrofala sociala experimentet Stora språnget 1958. Under den här perioden knöt han personliga vänskapsband med flera av de ledande författarna i Peking, däribland exempelvis romanförfattaren Lao She samt poeterna He Qifang och Ai Qing, far till den idag berömde konstnären Ai Weiwei.

Efter att ha lämnat tjänsten som kulturattaché i Peking anställdes han 1959 vid Australian National University i Canberra, först som lektor och från 1961 till 1965 som professor och dekan för den orientaliska fakulteten.

Studier i lingvistik och filologi

Under sina år utomlands fortsatte Göran att studera kinesisk lingvistik och klassisk filologi. Men åren i Sichuan och i Peking stimulerade också i hög grad hans intresse för kinesisk litteratur, och jag tror att särskilt vistelsen i Peking betydde mycket för att väcka hans intresse för den kinesiska samtidslitteraturen. Till skillnad från många andra framstående sinologer tillägnade han sig mycket goda kunskaper i både klassisk och modern kinesiska, så att han snabbt kunde läsa litterära verk på kinesiska. Men som forskare fortsatte han att ägna det mesta av sin tid och kraft åt lingvistik och filologi i Bernhard Karlrens anda.

På Karlrens uppdrag hade Göran på plats studerat några sichuanesiska dialekter, och det var på grundval av dessa studier som han avlade sin

filosofie licentiatexamen. Men Karlgren hade också gett honom en annan och än mer krävande uppgift, nämligen att studera ett av Hantidens viktigaste verk *Chunqiu fanlu* (Rik dagg från Vår och höst-perioden), som tillskrivs Dong Zhongshus (179–104 f. Kr.) samt kommentartexterna *Gongyangzhuan* och *Guliangzhuan*, vilka i likhet med *Zuozhuan* till formen var kommentarer till *Vår och höst-krönikan*. Dessa tre texter representerade den s.k. nya textskolan som stod i opposition mot den gamla textskolan, till vars viktigaste texter hörde krönikan *Zuozhuan*, som Karlgren hade studerat utan och innan. Bland västerländska sinologer var det bara tysken Otto Franke som hade försökt sig på en djupstudie av detta arbete, men Karlgren tyckte inte att Frankes arbete var tillfredsställande.⁷

I Kina hade framför allt reformatorn Kang Youwei använt den nya textskolans texter för att förankra sin vision om en samhällsutveckling som skulle utmynna i "den stora enheten" (*datong* 大同). Karlgren tyckte att Kang Youweis studier var ovetenskapliga och flummiga och ville att Göran som doktorsavhandling skulle producera en vetenskapligt högklassisk studie av Dong Zhongshus *Chunqiu fanlu*. En sådan studie skulle fylla en lucka i Karlgrens egna studier och dessutom innebära en uppgörelse med de ideologiskt laddade spekulativa studier som Kang Youwei och andra hade publicerat. Under 1950- och 60-talen tror jag Göran ägnade en hel del tid och möda åt detta projekt och han kom också att färdigställa tre stora arbeten om *Gongyangzhuan* och *Guliangzhuan*, vilka han publicerade i Östasiatiska museets bulletin på 1970-talet.⁸

Vad gäller *Chunqiu fanlu* kom han på grundval av lingvistisk analys fram till att detta arbete som det föreligger idag inte kan ha författats av Dong Zhongshu utan måste ha kommit till flera hundra år senare, under den period vi brukar kalla "Wei, Jin och de södra och norra dynastierna" (220–589 e.Kr.). Detta är en kontroversiell tes av potentiellt stor betydelse för vår förståelse av idéutvecklingen under Handynastin och framåt. Hans tes blev tidigt känd bland de ledande specialisterna på detta område, och idag är det nog många som delar hans uppfattning. Tyvärr färdig-

---

⁷ Otto Franke, *Studien zur Geschichte des Konfuzianischen Dogmas und der chinesischen Staatsreligion: das Problem des Tsch'un-ts'iu und Tung Tschung-schu's Tsch'un-ts'iu fan lu*, Hamburg: Friedrichsen, 1920.

⁸ "Studies on the Gongyang and Guuliang Commentaries", *Bulletin of the Museum of Far Eastern Antiquities*, 43, 1971, 67–222; "Studies on the Gongyang and Guuliang Commentaries II", *ibid.*, 47, 1975, 19–69; "Studies on the Gongyang and Guuliang Commentaries III", *ibid.*, 49, 1977, 33–215.

stälde han emellertid aldrig den stora monografi om Dong Zhongshu och *Chunqiu fanlu* som han från början planerade. Han hade hoppats bli klar med detta arbete i Canberra, och när han inte hann med det, planerade han att slutföra det i Stockholm. Men annat kom emellan, uppgifter som för Göran nog kom att te sig än mer angelägna. Här kan vi nog tala om en brytpunkt i hans sinologi.

Professor i sinologi 1965

1965 utnämndes Göran till professor i "sinologi, särskilt det nykinesiska språket" vid Stockholms universitet. Detta var den första lärostolen i sinologi vid Stockholms universitet, och det är signifikativt att ämnesbeskrivningen kom att innehålla orden "särskilt det nykinesiska språket". Sinologin skulle nu få en mer modern inriktning.

Karlgren hade sedan 1939 varit föreståndare för Östasiatiska muséet (som först kallades Östasiatiska samlingarna) men hade ingen lärostol vid universitetet. Tidigare hade han under många år verkat vid Göteborgs universitet som både professor och rektor.

Lärostolen i Stockholm tillkom på initiativ av bland andra Karlgren och tanken var redan från början att innehavaren inte bara skulle ägna sig åt klassisk sinologi utan också modern kinesiska och modern kinesisk kultur. Karlgren ville att Göran skulle bli lärostolens förste innehavare och därför handplockades han till denna viktiga tjänst.

För Karlgren var sinologins kärnuppgift att utforska de klassiska texterna från tiden före Qindynastin (221–206 f.Kr.). Detta hade ju också sedan många hundra år varit de kinesiska filologernas huvuduppgift. Men de skilde sig från Karlgren och de flesta västerländska sinologer genom att betrakta de klassiska texterna som närmast heliga. Det var viktigt att förstå dem därför att de innehöll de viktiga sanningarna om livet och världen. Man kan säga att deras ställning i den traditionella kinesiska kulturen påminde om Bibelns ställning i västvärlden. Även andra synsätt förekom, och särskilt under Qingdynastin (1644–1911) kan man se en begynnande om än försiktig orientering mot ett mera sakligt och förutsättningslöst förhållningssätt. För Karlgren var de klassiska skrifterna absolut inte heliga, utan han ville helt enkelt med de bästa filologiska metoder som stod till buds ta reda på vad dessa texter som intog en så central ställning i den kinesiska kulturen egentligen betydde. För den sinologi som han representerade kan man lite tillspetsat säga att kunskaper i modern kinesiska var betydelsefulla mest som verktyg för att ta itu med sinologins kärnuppgift, nämligen att studera och uttolka de klassiska texterna.

Vidgade sinologin

Göran var djupt förtrogen med Karlgrens forskning och hyste närmast gränslös beundran för honom.⁹ Men han ville vidga sinologins ramar så att studiet av modern kinesisk kultur också skulle bli en viktig del av sinologin. I sin önskan att vidga ramarna gick han så långt att han definierade sinologi som studier av Kina och kinesisk kultur, som baserade sig på kinesiskspråkiga källor. För honom var kunskaper i modern och klassisk kinesiska helt avgörande för att någon skulle kunna kalla sig sinolog. Jag hörde honom åtskilliga gånger tala lite nedlåtande om "språkliga dvärgar", och med det uttrycket avsåg han forskare som försökte forska om kinesisk kultur utan att kunna läsa kinesiska.

Så snart han tillträtt som professor i Stockholm utformade han moderna kursplaner som satte studier av modern kinesiska i centrum och författade kompendier om modern kinesisk fonetik, grammatik och satsmönster som under lång tid var de viktigaste läromedlen i nybörjarundervisningen.¹⁰

Jag minns hans undervisning för oss nybörjare som oerhört stimulerande. Han var seriös och baserade sina analyser av den moderna kinesiskan på den mest avancerade forskningen. Yuen Ren Chaos *A Grammar of Spoken Chinese* var nog något av en Bibel för honom. Men han var också mycket lätt att förstå och avskydde tendensen att mystifiera kinesiska och kinesisk kultur. Han ville verkligen visa att kinesiska inte alls var så annorlunda och så svårt som de flesta föreställde sig. Han skrev en utmärkt lärobok som han gav titeln *Kinesiska är inte svårt*.¹¹

Skeptisk till läromedel

Han författade läromedel för nybörjare men gillade egentligen inte läroböcker utan ville att studenterna så tidigt som möjligt skulle börja läsa "riktiga" texter. Redan andra terminen fick vi i uppgift att läsa någon modern novell. Jag minns att jag och min kurskamrat Christel Seelig – sedermera mamma till kulturjournalisten Ola Wong – fick i uppgift att läsa Lao Shes novell *Svarta Li och Vita Li*. Att stava sig igenom denna novell krävde att vi slog upp skrivtecken i snart sagt varje mening. Jag

---

⁹ Angående hans syn på Karlgren, se hans stora biografi *Bernhard Karlgren: ett forskarporträtt*, Svenska Akademiens minnesteckningar, Stockholm: Norstedts, 1995.

¹⁰ *Nykinesisk Grammatik*, kompendium, Stockholms universitet, 1971; *Nykinesiska satsmönster*, kompendium, Stockholms universitet 1971 samt *Nykinesisk fonetik*, kompendium, Stockholms universitet 1974.

¹¹ Kom ut på Aldus förlag, 1974.

tror att vi blev något av mästare på att slå i ordböcker. Kanske var Göran överdrivet skeptisk till bruket av läromedel, men denna skepsis var ett uttryck för hans övertygelse att man bör använda nybörjarundervisningen i kinesiska för vuxna till att förmedla kunskaper om kinesisk kultur.

Redan under andra året undervisade Göran oss också i klassisk kinesiska. Han brukade gå igenom några sidor ur det filosofiska verket *Mencius*, och ibland kunde han också läsa några klassiska dikter med oss. Denna undervisning i klassisk kinesiska som hade formen av ett slags *explication de texte* liknade förmodligen ganska mycket Bernhard Karlgrens undervisning. Göran ansträngde sig även här för att inte i onödan krångla till sitt ämne, och även om han ofta blev så entusiastisk att han gick lite för fort fram, lyckades han för det mesta att förklara hur texterna var uppbyggda och vad de betydde.

När Göran tillträdde som professor 1965 tillät universitetssystemet bara tre terminers studier på grundutbildningen, men redan i slutet av 60-talet infördes en fjärde termin. Undervisningen under det andra året var ganska avancerad och behandlade både klassiska och moderna texter. Kursinnehållet var rätt komplicerat men tentamenskraven inte så höga. Såvitt jag kan minnas, fick de flesta studenter godkänt på de skriftliga tentorna. Realiakurserna innebar att man i samråd med examinatoren, som var Göran själv, valde ut tio sinologiska arbeten som man sedan tenterade muntligt. Dessa tentor hade formen av samtal med Göran, samtal som jag minns som inspirerande högtidsstunder.

Även på forskarutbildningen avhandlade Göran både klassiska och moderna ämnen. Under årens lopp ordnade han vid flera tillfällen seminarier där han försökte förklara Karlgrens rekonstruktioner av Ancient och Archaic Chinese. När han talade om dessa liksom om andra komplicerade ämnen som för honom var starkt lustfyllda och som han behärskade suveränt, blev han ofta exalterad och ökade hastigheten så att åtminstone jag kunde får svårt att hänga med. Detta gällde också när han läste gamla texter med oss. Jag minns till exempel vid något tillfälle när han gick igenom ett stycke ur *Den sjätte patriarkens sutra*, att det gick så fort att jag efter lektionen fick gå hem och på egen hand försöka bena upp vad texten betydde. Men den entusiasm han förmedlade innebar att jag gjorde det med glädje. Han var i mina ögon en lysande pedagog som ofta bröt mot konventionella pedagogiska principer.

Förnyelse av sinologin

När det gäller avhandlingsarbeten hade Göran inget emot att studenterna valde klassiska ämnen, men han var faktiskt mer angelägen om att få fram

avhandlingar som behandlade modern kinesisk kultur. Han ville verkligen åstadkomma en förnyelse och modernisering av sinologin. Han såg tydligt att Kina skulle bli allt viktigare i världen och att det skulle finnas behov av människor som behärskar det kinesiska språket och är förtrogna med det kinesiska samhället. Om Bernhard Karlgren såg kunskaper i modern kinesiska som ett redskap för att studera de klassiska texterna, tror jag Göran snarare såg kunskaper i klassisk kinesiska och äldre kinesisk historia som oundgängliga för att förstå det moderna Kina.

Göran var en kosmopolit och såg internationellt utbyte och samarbete som väsentliga för sinologin. När jag själv började läsa kinesiska 1968 kunde man inte studera i Folkrepubliken Kina, och därför uppmanade han oss att försöka få möjligheter att läsa vidare på andra håll i världen. Mig och ytterligare flera studenter i min generation hjälpte han att få ekonomiskt stöd för att under en tid studera i Hongkong eller Taipei. När studentutbytet mellan Sverige och Folkrepubliken Kina återupptogs 1973 tyckte han det var mycket positivt och uppmuntrade därefter varje år sina studenter att söka stipendier för att kunna studera vidare inom ramen för detta utbyte.

Under 70-talet fortsatte han sin språkvetenskapliga forskning. Ett nytt delområde inom kinesisk lingvistik som han började intressera sig för var hur modalitet uttrycks på kinesiska. Jag minns att han ägnade stor energi åt att gå igenom samtliga förekomster av skrivtecknet *qí* 其 i *Zuozhuan* och därvid speciellt intresserade sig för dess modala funktion. Dessa studier resulterade i en artikel som han själv ansåg var ett av hans viktigaste språkvetenskapliga arbeten.¹²

Skrifter och översättningar

I allt större utsträckning började Göran ägna sig åt populärvetenskapligt författarskap och litterära översättningar. I snabb takt producerade han en rad skrifter om kinesisk historia och litteratur. Han skrev mycket förtjänstfullt om kinesisk litteratur i *Bonniers allmänna litteraturhistoria* och sedan i *Litteraturens världshistoria* som gavs ut inte bara i Sverige (av

---

¹² Se Göran Malmqvist, "On the functions and meanings of the graph 其 chyí in the Tzuoo juann", *Chung-yang yen-chiu-yüan kuo-chí Han-hsüeh hui lun-wen-chí*, Taipei 1981, 365-389. Modalitet avhandlade han också i artiklarna "Guanyu gudai Hanyu biaoda qingtai de jizhong fangshi" 關於古代漢語表達情態的幾種方式 (Några sätt att uttrycka modalitet i den klassiska kinesiskan), *Zhongguo Yuwen* 中國語文, 2, 1981, 109-118 och "On the modalities of obligation and epistemic necessity in the Xiyouji", *Proceedings of the Second International Conference on Sinology*, Taipei 1989, 505-518.

Norstedts) utan också i Danmark och Norge samt om Kinas historia i *Bonniers världshistoria*. Särskilt översikterna över kinesisk litteratur från äldsta tid till idag är fortfarande de bästa som skrivits på svenska.¹³

Kort tid efter återkomsten till Stockholm 1965 publicerade han boken *Det förtätade ögonblicket* med tolkningar av poesi från Tangdynastin. Därefter fortsatte han att i en allt stridare ström översätta kinesisk litteratur, klassisk och modern litteratur, prosa och poesi. Förteckningen över hans skrifter upptar ett fyrtiotal titlar i bokform, och några av dessa omfattar flera volymer: *Berättelser från träskmarkerna* fyra volymer och *Färden till Västern* fem volymer.¹⁴ Till dessa kommer ett mycket stort antal översättningar i tidskrifter, inte minst i *Orientaliska studier*. Det är för mig nästan obegripligt hur han kunde hinna med att översätta så mycket samtidigt som han var verksam på så många andra områden.

Många av hans översättningar var stora krävande arbeten, vilket gör hans arbetstakt häpnadsväckande. Jag minns hur han ägnade fyra sommarlov på 1980-talet åt att översätta den klassiska romanen *Berättelser från träskmarkerna*. Var och en av volymerna omfattar närmare 400 sidor. Han översatte ca tio sidor per dag de dagar han ägnade åt detta arbete. När han gjort sin första översättning, ändrade han sedan minimalt, vilket ger en del av förklaringen till hans höga produktivitet. Det är naturligt att fråga sig i vilken mån denna hastighet gick ut över kvaliteten. Det går säkert att hitta fel i hans översättningar, men på det hela taget är det mitt intryck att de håller mycket hög kvalitet. Vid några tillfällen har jag tittat närmare på ett par av översättningarna för att se hur han valt att översätta stycken som jag själv tyckte verkar knepiga att klä i en svensk språkdräkt och då imponerats över hans förmåga att hitta formuleringar jag inte skulle ha kommit på.

---

¹³ Se "Kinesisk litteratur", i *Bonniers allmänna litteraturhistoria, Utomeuropeiska litteraturer*, Stockholm: Bonniers, 1966, 41-106; "Den kinesiska litteraturen 500-279", *Litteraturens Världshistoria*, Stockholm, Köpenhamn, Oslo: Norstedts, 1971, vol. 2, 412-444; "Kinas litteratur 1280-1890", *Litteraturens Världshistoria*, Stockholm, Köpenhamn, Oslo: Norstedts, 1973, vol. 3, 520-551; "Den kinesiska litteraturen 1890-1965", *Litteraturens Världshistoria*, Stockholm, Köpenhamn, Oslo, 1973, vol. 10, 516-545; "Från Ming till Qing i Kina", *Bonniers Världshistoria*, vol. 12. Stockholm: Bonniers, 1985, 276-334; "Den fjättrade draken", *Bonniers Världshistoria*, vol. 15. Stockholm: Bonniers, 1986, 291-334.

¹⁴ För en förteckning över de flesta av hans skrifter, se <https://goranmalmqvist.blogspot.com/search/label/%E8%91%97%E4%BD%9C%E7%9B%AE%E9%8C%84?m=0>

Romanen *Färden till Västern* handlar om den buddhistiske munken Xuanzang som i fiktionens form med många övernaturliga inslag beger sig till Centralasien och Indien för att hämta hem buddhistiska texter. Dess handling innehåller mycket som är kulturspecifikt och tidigare knappast beskrivits på svenska. Att översätta detta verk till ett flytande och lättillgängligt svenskt språk var ett mästarprov. Både *Färden till Västern* och *Berättelser från träskmarkerna* är enligt min mening mästarverk inom litterära översättningar. Jag tror att Göran ägde sällsynt goda förutsättningar för att gå i land med dessa uppgifter. Han hade mycket goda kunskaper i kinesiska och om kinesisk kultur, så att han verkligen kunde förstå dessa romaner. Vidare passade det honom som hand i handske att översätta dessa romaner som från början bygger på en muntlig berättartradition, full av skrönor med mustiga inslag. Han var själv en mycket god berättare med särskild fascination för gränslandet mellan fantasi och verklighet.

Introducerade kinesisk samtidslitteratur

Om översättningarna av de klassiska talspråksromanerna var hans mest imponerande översättningsprestationer, tror jag att hans översättningar av kinesisk samtidslitteratur utgjorde hans mest betydelsefulla insatser som översättare och introduktör av kinesisk litteratur. Han var en av de första i västvärlden som upptäckte de s.k. dunkla poeterna som framträdde efter Maos död, och i synnerhet hans översättningar av poeten Bei Daos dikter betydde mycket för att väcka intresse för den nutida kinesiska poesin. Han översatte också en rad prosaförfattare som framträtt efter Mao, exempelvis Gao Xingjian (som fick Nobelpriset år 2000), Li Rui och Mo Yan (2012 års Nobelpristagare).

Det var framför allt till svenska han översatte, men hans insatser blev välkända i många länder och bidrog till att stimulera översättare till olika språk att översätta kinesisk samtidslitteratur. I den kinesiska kulturvärlden ses han som en av dem som gjort allra mest för att sprida kännedom om modern kinesisk litteratur utanför Kina.

Efter hans död har kinesiska medier i Fastlandskina, Taiwan och Hongkong särskilt framhållit hans stora betydelse för den kinesiska litteraturen. Novembernumret av kulturtidskriften *Mingpao Monthly*, som ges ut i Hongkong och är en av de viktigaste kulturtidskrifterna i den kinesiskspråkiga världen, innehåller minnesartiklar om honom av författarna Li Rui, Cao Naiqian och Liu Zaifu, tidskriftens chefredaktör Pan Yaoming

samt hans änka Chen Wenfen.¹⁵

Görans sätt att översätta var fascinerande. Han berättade att när han fann ett verk han ville översätta läste han det först flera gånger. Långa passager viskade han fram för att få en känsla för hur språket lät. Under läsningen kunde han slå i ordböcker och ta reda på sådant han inte kände till. När han sedan satte sig för att översätta upplevde han att författaren stod bakom honom och dikterade texten. Som översättare uppfattade han sig själv som författarens och textens "slav" med uppgift att överföra allt som stod i originalet och inget annat.

Han översatte ju i första hand från kinesiska till svenska men också från kinesiska och svenska till engelska, från engelska till svenska och under senare år även från svenska till kinesiska. Från engelska till svenska översatte han bland annat William Blakes *An Island in the Moon*, som han gav ut i svensk översättning 1979 under titeln *En ö på månen*. Från svenska till engelska översatte han bland annat dikter av Tomas Tranströmer och Ingela Strandberg.¹⁶ Från kinesiska till engelska översatte han bland annat dikter av Yang Jifu (angående denne, se nedan).¹⁷ Från svenska till kinesiska översatte han Tomas Tranströmer och Stig Claesson.¹⁸

---

¹⁵ Se *Mingpao Monthly* 明報月刊 54:11, 2019, 4–18.

¹⁶ Hans publikationslista upptar följande översättningar av Tomas Tranströmer: "Poems from the Wild Square", *Swedish Book Review*, 2, 1985, 16–25; "Six Winters", *A Celebration for Stanley Kunitz on His 80th Birthday*, New York: Sheep Meadow Press, 1986, 68–69; *The Blue House*, Houston: Thunder City Press, 1987 samt "Three poems", *The Phoenix Review* (Canberra), 2, 1987/88, 55–57. Av Ingela Strandberg publicerade han bland annat följande översättningar "Poems", *Swedish Book Review*, 1, 1995, 2–19; "From the Listener", *Swedish Book Review*, 1, 1997, 2–21; "Dikter av Ingela Strandberg, i engelsk översättning av herr Malmqvist", *Svenska Akademiens Handlingar* 2006, 95–110; "Dear Mr Thoreau" (översättning till engelska av Ingela Strandbergs diktsamling Bäste Herr Thoreau), *Svenska Akademiens Handlingar* 2009, sidorna 87–106; "I dreamt about Sam Shepard last night", *Crazyhorse*, 82, 2012, 64–69; "I stand at the gas station", *Crazyhorse*, 2012, 70–75; "The Great Silence ny Sirius's Nose", *Swedish Book Review*, 1, 2013, 33–38 samt "And then", *The Laurel Review*, 46: 2, 2013.

¹⁷ Se "Yang Jifu, Poems", *Renditions*, 16, 1981, 62–67.

¹⁸ Av Stig Claesson novellerna: "Midsommarbrev" "Zhongxiade shuxin" 中夏的書信, *Lianhebao fukan* 聯合報副刊, 2006.07.01; "Rökning förbjuden" "Bu zhun chouyan" 不准抽煙 och "Fri vers" "Ziyoushi" 自由詩, *ibid.*, 2006.07.25; "Kvinnor kan man inte begripa sig på" "Funüren jianzhi meiyou banfa liaojie" 婦女人簡直沒辦法了解, *ibid.*, 2006.09.08; "Varför jag skriver böcker" "Wo wei shenme xieshu" 我為甚麼寫書, *ibid.*, 2006.09.14; "Parker 51" "Pake" 派克 51, *ibid.*, 2006.10.08. Av Tranströmer: "Den stora gåtan" "Judade miyu" 巨大的謎語, *Shanghai Wenxue*, 7, 2005, 50–51 (som också kommit ut i Taiwan); *Sorgegondolen* *Beishangde fengweichuan* 悲傷的鳳尾船,

Kulturförmedlare

Göran inte bara introducerade kinesisk litteratur i Sverige utan var även kulturförmedlare i bägge riktningarna. Reformerna efter Maos död, som gjorde Kina mera öppet än det tidigare varit under perioden efter det kommunistiska maktövertagandet 1949, väckte stora förhoppningar också på kulturområdet, och förutsättningarna för kulturellt umgänge och utbyte blev mera gynnsamma än tidigare. Kinesisk film, litteratur och filosofi väckte allt större intresse i Sverige och andra västländer, och kineserna som under decennier levt ganska isolerade från omvärlden visade närmast omättlig nyfikenhet på utländsk kultur. Sverige hade också sedan länge ett förhållandevis gott anseende i Kina som ett neutralt välfärdsland. Svenska författare översattes och publicerades på kinesiska. Det var klassiker som August Strindberg, Selma Lagerlöf och framför allt Astrid Lindgren, vars verk nog utgör den hittills viktigaste svenska kulturexporten till Kina. En avgörande roll för introduktionen av svensk litteratur spelade översättaren och professorn Li Zhiyi, som under en tid vistades i Sverige för att studera Strindberg och som i Sverige på allvar ”upptäckte” Astrid Lindgren.

Göran var redan från början mycket entusiastisk över det allt större utbytet. Själv bidrog han framför allt med sina översättningar, artiklar och föreläsningar om den kinesiska samtidskulturen. Men han spelade också mera praktiskt en viktig roll. Han började bjuda in kinesiska författare att besöka Sverige. Under en period kom han överens med SAS om att flygbolaget skulle bekosta en resa tur och retur Peking-Stockholm för en kinesisk författare, som skulle kunna vistas här under en kortare period. Dessa inbjudningar väckte uppmärksamhet i Kina och bidrog till bilden av Göran som en person som gjorde stora insatser för att sprida kännedom om Kina och kinesisk kultur i världen.

Men han verkade också för spridningen av svensk kultur i Kina. Ett exempel rör Li Zhiyi, som när han började översätta Astrid Lindgren ännu inte hade någon dator. När detta kom till Görans kännedom, ringde han till Astrid Lindgren och sa att när Li nu behövde en dator för sitt arbete att översätta hennes verk, så måste hon ge honom pengar så han kunde köpa en. Möjligen kan man tycka att detta var lite påfluet, men

---

Hongkong: Dashan Wenhua Chubanshe 大山文化出版社, 2012 samt *Minnena ser mig Ji yi kanjian wo* 記憶看見我, Taipei: Xingren wenhua shiyanshi 行人文化實驗室, 2012 (kom samma år också ut 2012 i Shanghai utgiven av Shiji Chuban Jituan 世紀出版集團)

den underbara Astrid Lindgren tog det uppenbarligen med gott humör och svarade: "Måste jag så måste jag". Och så fick Li en dator.

Som redan framkommit introducerade Göran genom översättningar Tomas Tranströmers författarskap i Kina, något som lämnat avtryck i den kinesiska litteraturen. Tranströmers diktning har rönt stor uppskattning i Kina, inte minst bland poeter, och varit en viktig inspirationskälla för exempelvis Bei Dao.

Göran blev själv en deltagande observatör i det kinesiska kulturlivet. Han började allt oftare att själv skriva på kinesiska. Som vi sett översatte han ett stort antal dikter av Tomas Tranströmer. Men han skrev också egna alster på kinesiska, exempelvis en samling haikudikter som rönt stor uppskattning.¹⁹ Det är mitt intryck att han på äldre dagar blev en allt skickligare skribent på kinesiska, vilket vittnar om hans beundransvärda förmåga att utvecklas och gå framåt.

Aktiv roll i Kinas litterära liv

Ett exempel på Görans aktiva roll i det litterära livet i Kina är att han lyckades väcka intresse för ett par kinesiska författare som tidigare fått endast ytterst lite uppmärksamhet. Den ene var poeten Yang Jifu (1904–1962) från Sichuan, som på 1920- och 1930-talen hade publicerat dikter i en lokaltidning i Sichuan, vilka senare blivit bortglömda. Hans vän, den kände poeten He Qifang (1912–1977), lät 1977 trycka ett urval av Yangs dikter i en stencilupplaga på femtio exemplar. När Göran och Ningsu 1979 besökte Chengdu fick Göran ett exemplar av denna utgåva i present av en vän till Ningsus far. Göran blev genast mycket förtjust i Yangs dikter och publicerade redan samma år ett urval i svensk översättning i vännen och författaren Harry Järvs tidskrift *Radix*.²⁰ När sedan litteraturvetaren Liu Zaifu tillbringade ett år i Stockholm 1992–1993, visade Göran Yangs dikter för Liu, som också tyckte mycket om dem. Liu såg till att de gavs ut i Kina där de nådde ut till många läsare och rönt stor uppskattning.²¹

---

¹⁹ 俳句一百首 (Ett hundra haikudikter), Taipei: Lianhe wenzue, 2002. I Fastlandskina publicerades dessa haikudikter år 2004 i Guilin av Guangxi shifan daxue chubanshe, 2004.

²⁰ "Yang Jifu, Dikter", *Radix*, 2, 1979, 38–56. Ett par år senare publicerade han i Hongkong översättningar till engelska av några av Yangs dikter, se "Yang Jifu, Poems", *Renditions*, 16, 1981, 62–67.

²¹ Om detta berättar Göran i *Strövtåg i svunna världar*, 120–126.

Den andre författaren jag tänker på i detta sammanhang är Cao Naiqian (1949-), som varit polis i staden Datong i provinsen Shanxi och som Görän fick kontakt med genom författaren Li Rui. Till stor del tack vare Göräns översvallande kommentarer om Caos noveller vann Cao nationell berömmelse. Görän översatte också flera av hans noveller till svenska.²²

Akademiledamot 1985

1985 blev Görän invald i Svenska Akademien på stol nummer 5 efter litteraturvetaren Henry Olsson. Detta uppskattade han väldigt mycket och Svenska Akademien skulle på gott och ont prägla resten av hans liv, särskilt efter 1990 då han avgick med pension från Stockholms universitet. Att komma in i Svenska Akademien såg han som ett erkännande både av sina egna insatser och av sinologins betydelse. Bernhard Karlgren hade nog gärna tagit plats i Akademien men fick aldrig göra det. Istället blev Görän den första sinologen i denna församling och det gladdde inte bara honom utan också hans kolleger och studenter. Inträdet i Akademien var en framgång för hans strävan att sinologin inte skulle ses som något exotiskt och perifert.

Ledamotskapet i Svenska Akademien innebar att Görän lade ner än mer kraft på att översätta och introducera kinesisk litteratur. Både Akademien och den intresserade allmänheten såg fram emot att invalet skulle bli ett steg i riktning mot ett Nobelpris i litteratur till en kinesisk författare. Görän såg det också själv som en huvuduppgift att hitta en lämplig kandidat till detta pris. I Kina såg många hans inval som ett tecken på att Kina snart skulle få det Nobelpris i litteratur, som man ansåg redan för länge sedan borde ha gått till en kinesisk författare. Just detta var en vanlig uppfattning: Kina förtjänade och skulle snart få ett Nobelpris i litteratur.

Synen på Nobelpriset präglades, och präglas, av den dominerande berättelsen om Kinas moderna historia som en historia av nationell förödmjukelse från mitten av 1800-talet och fram till Folkrepublikens upprättande 1949. Man menade att kinesisk kultur inte fått det erkännande den förtjänade men såg framför sig att detta skulle rättas till efterhand som Kina utvecklades. Man började tala om det tjugoförsta århundradet som Kinas århundrade i världen.

---

²² Cao Naiqian, *När mörkret faller trängtar mitt hjärta till dig*. Stockholm: Atlantis 2006 och *Den allra sista gården*, Stockholm: Atlantis 2009.

Även Göran ansåg ju att det funnits och fanns kinesiska författare som förtjänade ett Nobelpris, men han delade inte alls åsikten att Kina som land förtjänade detta pris. För honom, liksom säkert för de övriga akademiledamöterna, var det enskilda författarskap, inte länder, som skulle belönas. Detta hindrar inte att även Akademien eftersträvade geografisk spridning av nobelpriset och att man i synnerhet hoppades finna värdiga pristagare utanför den västerländska kulturkretsen. Här finns en problematik med många nyanser och hårfina distinktioner.

Två kinesiska författare får Nobelpris

Den i Kina utbredda uppfattningen att Kina förtjänade ett pris innebar att Göran redan från början kontaktades av ett stort antal författare och andra som närmast *krävde* ett pris. I Kina talade man om ett "Nobelpriskomplex" som tog sig uttryck i ett slags besatthet: en kinesisk författare måste helt enkelt få detta pris. Jag tror Göran mer och mer fann det tryck som byggdes upp påfrestande. Till saken hörde att samtidigt som de flesta kinesiska kritiker och författare tyckte att en kines helt enkelt *måste* få priset, så var det ändå så att när enskilda författare började diskuteras som tänkbara kandidater, dök det genast upp högljudda invändningar mot just dessa. Visst skulle en kines ha priset, men absolut inte Bei Dao, absolut inte Ba Jin etc.

Göran lyckades i alla fall att hålla huvudet någorlunda kallt och fortsatte energiskt och målmedvetet att rikta uppmärksamhet mot kinesiska författarskap av hög klass som kanske skulle kunna föräras ett Nobelpris. Han har själv berättat att han önskade att Shen Congwen (1902–1988), som alltså tillhörde en äldre generation författare som vunnit berömmelse redan före 1949, skulle få priset, men denne hann tyvärr avlida innan Göran kunnat samla en majoritet inom Akademien till stöd för hans kandidatur.

Det skulle dröja till år 2000, då Gao Xingjian fick priset, innan en kinesiskspråkig författare för första gången fick Nobelpriset i litteratur. Gao levde sedan flera år i Frankrike, var fransk medborgare och kritisk till regimen i Peking. För Göran var detta inte ett politiskt pris. Han ansåg att det var Gaos författarskap som meriterade honom. Men det officiella Kina stämplade priset som politiserat och riktat mot Kina, och regimen i Peking riktade hård kritik mot Svenska Akademien. Desto större skulle glädjen i Peking bli tolv år senare då Mo Yan, som levde i Kina och ansågs vara en "riktig" kinesisk författare fick priset. Göran gladdes också över det senare priset, men knappast över den politiska ledningens jubel.

Avståndstagande från det officiella Kina

1980-talet var ett decennium av stora förhoppningar för Kinas framtid. Göran hade alltsedan 50-talet varit mycket kritisk till kommunistregimen i Peking. Genom hustrun Ningsus familj, vars hus konfiskerades efter 1949, och andra vänner i Kina var han väl förtrogen med förtrycket i Kina. Men kursomläggningen efter Mao lovade gott inför framtiden, och det påverkade också Göran. Det han och vi andra tyckte var lovande tedde sig däremot hotfullt för regimen i Peking, som den fjärde juni 1989 tog till det nakna och råa militära våldet för att kväsa den framväxande demokratirörelsen. Det var en tragedi för Kina och en stor besvikelse för Göran. Han beslutade att i fortsättningen aldrig samarbeta med det officiella Kina, och han undvek i möjligaste mån att besöka landet.

Efter Nobelpriset till Gao Xingjian hösten 2000 fick dessutom Göran veta att han inte var välkommen i Folkrepubliken Kina. Vid den här tiden klargjorde de kinesiska myndigheterna att inte heller professor Tom Hart och jag själv skulle tillåtas besöka landet (i Toms och mitt fall hade detta dock knappast att göra med Nobelpriset till Gao Xingjian). Denna hårda linje från de kinesiska myndigheterna skulle snart upphöra. Utan att någon av oss gjorde någon avbön fick vi veta att vi åter var välkomna att besöka landet. Särskilt i Görans fall var man angelägen om att han skulle göra det. Han var så välkänd och uppskattad i vida kretsar i Kina för sitt arbete för kinesisk litteratur och kultur att det blev ohållbart att beskriva honom som en fiende till Kina.

Göran själv fortsatte emellertid att inta en ytterst stram hållning till den kinesiska regimen. När Stockholms universitet år 2005 startade ett Konfuciusinstitut med mig som föreståndare, var Göran skeptisk. Min tanke var att kontakter inom kultur, utbildning och forskning ändå var mycket viktiga både för Kina och omvärlden och att vi som företrädare för det öppna samhället skulle öppna dörrar snarare än hålla dem stängda och än mindre stänga redan öppna dörrar. Universitetsledningen liksom jag och mina medarbetare var fast beslutna att aldrig låta institutet bli ett verktyg för kinesisk propaganda. Jag är övertygad om att Göran förstod vår hållning, men han tyckte nog vi var naiva och att vi gjorde fel som gick in i detta samarbete. När institutet lades ner 2014 uttryckte han sin tillfredsställelse över det.

Avståndstagandet från regimen i Peking hindrade honom inte från att fortsätta att verka för utbyte utanför den kinesiska statsmaktens kontroll. Han översatte lika mycket kinesisk litteratur som någonsin tidigare. Men utvecklingen i Folkrepubliken Kina var säkert ett skäl till att han började intressera sig mera för litteraturen och kulturen i Taiwan. 1999 gav han

på Natur och Kultur ut antologin *Nio röster från Taiwan* med poesi från Taiwan, och år 2011 gav han på Tranans förlag ut *Den gröne riddaren* en volym på 500 sidor (!) med dikter av Yang Mu, en av de absolut främsta diktarna på kinesiska och en författare som kanske borde förekomma i diskussionerna om Nobelpriset.

Det var under ett besök i Taiwan som Göran 1998 träffade kulturjournalisten och redaktören Chen Wenfen. De blev snart nära vänner och 2006 gifte de sig och levde sedan tillsammans i Stockholm fram till Görans död. Wenfen betydde mycket för Göran. Inte minst tror jag att hon inspirerade honom att skriva på kinesiska.

Mo Yans Nobelpris 2012

Att Göran intresserade sig alltmer för Taiwan betydde inte att han upphörde att läsa och översätta litteratur från Fastlandskina. När Mo Yan 2012 tilldelades Nobelpriset, vet jag inte om det var Göran inom Akademien som först föreslagit honom, men han ansåg absolut att Mo Yan var en värdig pristagare. I större utsträckning än han förmodligen hade räknat med kom detta pris att kritiserats både i och utanför Kina av personer som ansåg att Mo Yan stod regimen för nära. Liksom i fallet Gao Xingjian var detta pris i Görans ögon först och främst ett litterärt pris. Mo Yans författarskap höll så hög kvalitet, menade han, att Mo Yan var en värdig pristagare. Han menade också med rätta att det finns ett tungt samhällskritiskt inslag i Mo Yans författarskap.

Därför var det säkert frustrerande för honom att så många, också bland hans vänner (jag var själv en av dem) ställde sig mer eller mindre kritiska till detta pris. Jag känner ingen kinesisk författare, kritiker eller litteraturvetare som inte tycker att Mo Yan är en betydande författare. De allra flesta ser också den samhällskritiska laddningen i hans författarskap. Det är däremot inte ovanligt att man uttrycker förvåning och besvikelse över hur Mo Yan förhåller sig till ledningen i Peking.

Min egen skepsis till priset berodde mest på en enda sak. På våren samma år som Mo Yan fick priset medverkade han tillsammans med ett hundratal andra författare och kulturpersonligheter i en handkopierad minnesutgåva av Mao Zedongs beryktade Yan'an-tal om konst och litteratur från 1942, vars huvudbudskap är att konstnärerna och författarna måste underordna sig Partiet och verka för dess revolutionära målsättnin-

gar.²³ Huruvida min och andras kritik mot priset var alltför politisk, kan säkert diskuteras. I varje fall är jag övertygad om att Görans ställningstagande för ett pris till Mo Yan grundades på litterära kriterier och ingenting annat.

Konflikterna i Svenska Akademien

Att vara ledamot av Svenska Akademien var för Göran både ärofullt och stimulerande. Men konflikterna inom Akademien var säkert plågsamma. Redan Rushdie-affären 1989 tror jag var påfrestande för honom. Han sade till mig flera gånger att han önskat att Akademien redan tidigt skulle ha tydligt tagit avstånd från fatwan mot Rushdie. Av skäl som jag inte känner till hamnade han kanske på fel sida i denna strid. Än värre var säkert krisen i kölvattnet av me too från 2017 och framåt. Göran var då en gammal man och hans hälsa var bräcklig. Bilder och förflugna ord som fladdrade förbi på tv-skärmen var plågsamma att ta del av. Den argsinte mannen på tv-skärmen var inte den Göran jag kände, och det är inte så vi ska minnas honom.

Som sinolog var Göran högt aktad över hela världen. Han var hedersdoktor vid Karlsuniversitetet i Prag och vid The Chinese University of Hong Kong. Han var ledamot inte bara av Svenska Akademien utan också av Kungliga Vitterhetsakademien och Kungliga Vetenskapsakademien samt utländsk ledamot av Danska Akademien och en av grundarna av Academia Europaea. Han förärdades en lång rad priser, däribland Kjellgren-priset och Kungliga Vetenskapsakademiens översättarpris.

Inför döden

Göran hade en mystisk ådra. Livet igenom läste han de daoistiska klassikerna, och William Blake var en av hans absoluta favoritförfattare. Ofta citerade han Zhuangzis berömda ord om att vakna upp efter att ha drömt att man var en fjäril och så tänka tanken att man kanske egentligen är en fjäril som drömmer att man är en människa. Göran utgick ifrån att världen nog inte är vad den verkade vara. Men han tycktes inte ha tänkt så mycket på döden, i varje fall inte sin egen död. Så sent som i maj i år fick han i en inspelad intervju som hans hustru Wenfen låtit mig lyssna

---

²³ Yan'an-talet, som egentligen var två föreläsningar, föreligger i svensk översättning av Nils G. och Marika Holmberg. Se "Föreläsningar i ett forum i Yenan om litteratur och konst", i *Valda verk av Mao Tsetung*, Band 3, Göteborg: Danelius bokförlag, 1971, 69–98.

på frågan om han någonsin tänkt på döden. Han svarade då: "Nej det har jag inte, det har jag inte hunnit med. Det är väl tillräckligt med att hinna lära sig leva. ... Jag har inte det minsta dödsskräck och jag har inte det minsta intresse att veta vad som kommer att hända. Att någonting händer det är jag medveten om, men vad som händer, det vet jag inte och det önskar jag inte ta reda på. Det får tiden ange."

Wenfen har berättat för mig att han flera gånger sade att han hoppades få dö medan han ännu var levande (*tā xiǎng huózhe sǐ* 他想活著死 'han ville dö levande'). Det fick han också göra. Efter ett rikt och långt liv avled han på eftermiddagen den 17 oktober oväntat, men lugnt och stilla, hemma i sin fåtölj framför tv:n.